

Katowice, 24.03.2026

dr hab. Małgorzata Myśliwiec, prof. UŚ

Uniwersytet Śląski w Katowicach

Wydział Nauk Społecznych

Instytut Nauk Politycznych

Recenzja

rozprawy doktorskiej pt.

Pomiędzy regionalizmem a federalizmem. Funkcjonowanie włoskich regionów Trydent-

Górna Adyga, Friuli Wenecja Julijska i Dolina Aosty w latach 1972-2023,

przygotowanej przez Pana lic. Pawła Kaszubę,

pod kierunkiem Pani prof. dr hab. Agnieszki Kasińskiej-Metryki

Niniejsza recenzja została przygotowana na podstawie Uchwały nr 18/2026 Rady Naukowej Instytut Stosunków Międzynarodowych i Polityk Publicznych Wydziału Prawa i Nauk Społecznych Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach z dnia 26 lutego 2026 roku, w sprawie wyznaczenia recenzentów rozprawy doktorskiej Pana Pawła Kaszuby, powołującej mnie na recenzentkę.

Zgodnie z regulacjami określonymi w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. poz. 1668 z 2018 r.) rozprawa doktorska musi przedstawiać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie lub dyscyplinach oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia działalności naukowej lub artystycznej. Stanowią one również, że przedmiotem rozprawy doktorskiej musi być oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, oryginalne rozwiązanie w zakresie zastosowania wyników własnych badań w sferze gospodarczej lub społecznej albo oryginalne osiągnięcie artystyczne.

W myśl polskich regulacji rozprawę doktorską może stanowić praca pisemna, w tym monografia naukowa, zbiór opublikowanych i powiązanych tematycznie artykułów naukowych, praca projektowa, konstrukcyjna, technologiczna, wdrożeniowa lub artystyczna, a także samodzielna i wyodrębniona część pracy zbiorowej.

Biorąc pod uwagę wymagania prawne, niniejsza recenzja podzielona zostanie na pięć części:

1. Uwagi wstępne,
2. Ocena i uzasadnienie, czy rozprawa doktorska wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata do stopnia doktora w dyscyplinie nauki polityczne i administracyjne,
3. Ocena i uzasadnienie, czy rozprawa doktorska wykazuje zdolność kandydata do stopnia doktora do samodzielnego prowadzenia pracy naukowej,
4. Ocena i uzasadnienie, czy rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego,
5. Wnioski.

Uwagi wstępne

W ocenianym przypadku mamy do czynienia z opracowaniem monograficznym. Przedłożona praca ma 264 strony i jest podzielona na cztery rozdziały. Zawiera również wstęp, bibliografię, spis tabel, spis map i zakończenie. Struktura pracy jest przemyślana i zawiera wszystkie elementy, jakie powinny charakteryzować rozprawę doktorską. W pełni odpowiada to wymogom art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, który stanowi, że: „Rozprawą doktorską może być praca pisemna, w tym monografia naukowa (...)”.

Ocena ogólnej wiedzy teoretyczną kandydata w dyscyplinie nauki polityczne i administracyjne

Już w samym tytule pracy Doktorant zawarł trzy pojęcia, które wymagały zdefiniowania: region, regionalizm i federalizm. Nie było to zadanie łatwe, ponieważ pozostają one w zakresie zainteresowania badawczego różnych dyscyplin w ramach nauk społecznych. Autor

wyodrębnił jednak kluczowe terminy w ramach siatki pojęciowej i zdecydował się na przedstawienie definicji następujących pojęć: system polityczny (Włoch), system partyjny, region, regionalizm, federalizm i tożsamość.

Definiując system polityczny Autor odniósł się do koncepcji zaproponowanej w literaturze przedmiotu przez Andrzeja Antoszewskiego. Trudno z owym wyborem polemizować. Wszak prace tak wybitnego badacza stanowią kanon polskojęzycznej literatury politologicznej. Szkoda jednak, że sam Doktorant nie uzasadnił wyboru tej właśnie definicji. Ciekawe byłoby np. poznanie podejścia młodego naukowca do koncepcji zaproponowanej w 1953 roku przez Davida Eastona. Szkoda również, że Doktorant nie przywołał nazwiska autora koncepcji włoskiego systemu politycznego, który opisał. Uzasadnienie wyboru sposobu definiowania poszczególnych pojęć powinno być ważnym elementem każdej pracy naukowej.

Dokładnie takie same uwagi dotyczą pozostałych pojęć. Trudno nie zgodzić się np. z zasadnością przywołania nazwiska Giovanniego Sartori'ego w kontekście badań nad włoskim systemem partyjnym. Autor w swojej pracy odnosi się jednak do specyficznego podsystemu, czyli do partii działających na poziomie regionu. Szkoda zatem, że nie przywołano choć jednego nazwiska badaczki lub badacza zajmującego się tą tematyką (np. Pani prof. Katarzyny Sobolewskiej-Myślik). Podobnie w przypadku takich pojęć jak region, czy partia. Istnieje niezwykle obszerna literatura na każdy z tych tematów. Autor powinien był uzasadnić swój wybór, a także – być może – skrytykować podejścia, z którymi się nie zgadza.

Szczególną uwagę zwraca pojęcie tożsamości. W jej kontekście Doktorant zdecydował się na przywołanie koncepcji Manuela Castellsa (na stronie 8 czyniąc błąd w nazwisku badacza, zapisując je z pojedynczym „l” i podwójnym „ss”). To oczywiście podejście oryginalne i Autor miał do niego prawo. Sprawa tożsamości regionów północnych Włoch jest jednak niezwykle ciekawym tematem badawczym. Terytorium to jest bowiem położone na styku tradycji nacjonalizmu politycznego i kulturowego. W pracy o charakterze raczej ustrojowym, niż poświęconej tożsamości jako odrębnemu problemowi badawczemu, jest to problem poboczny. Jednak warto zwrócić uwagę na ten fakt.

Podsumowując tę część rozważań stwierdzam, że Doktorant prezentuje dobry poziom ogólnej wiedzy teoretycznej w dyscyplinie nauk o polityce i administracji. Zaproponowana siatka pojęć jest prawidłowa i odwołuje się do reprezentatywnych koncepcji badawczych. Szkoda tylko, że Doktorant nie uzasadnił nieco bardziej dogłębnie swoich wyborów takich a nie innych definicji.

Ocena zdolność kandydata do samodzielnego prowadzenia pracy naukowej

Opinia w tym zakresie musi zwrócić uwagę na kilka kwestii, które w przyszłej pracy naukowej Doktoranta wymagałyby dopracowania. Przygotowanie do samodzielnej pracy badawczej wymaga bowiem umiejętności wykonywania kolejnych czynności, przy czym pominięcie jednej z nich skutkuje problemami w realizacji następnych.

Bezwzględnie pierwszą czynnością, którą powinien wykonać samodzielny badacz, jest ustalenie stanu wiedzy i dokonanie charakterystyki pola badawczego. Działanie to nie może wiązać się jednak z dokonywaniem podziału analizowanej literatury na „polskojęzyczną” i „obcojęzyczną” (włoskojęzyczną, anglojęzyczną, etc.). Dostępna wiedza to wspólny zbiór, co oczywiście nie zmienia faktu, że autorzy funkcjonujący w instytucjonalnej rzeczywistości naukowej danego państwa mogą podejmować ciekawe i oryginalne badania dotyczące zjawisk występujących w innych państwach, w ten sposób przyczyniając się także do rozwoju ogólnego stanu wiedzy. Zadaniem badacza, wykonywanym w pierwszym kroku, jest zatem rzetelne poznanie aktualnego stanu badań i zdefiniowanie luki badawczej. Przy aktualnym stanie wiedzy na temat włoskiego państwa regionalnego, istniejącego od osiemdziesięciu lat, opis luki badawczej powinien być bardzo precyzyjny i dokładnie opisywać problem, który badacz zamierza zgłębić w kolejnych krokach. Tymczasem Autor ocenianej dysertacji zawarł ów problem w jednym zdaniu, zamieszczonym na s. 4-5: „Celem głównym pracy było więc kompleksowe zbadanie specjalnych autonomii regionów Trydent-Górna Adyga, Friuli Wenecja Julijska i Dolina Aosty.” Zdanie to niewiele mówi o planowanym badaniu. Wszak każdemu z tych regionów poświęcono już wiele opracowań, w tym również kilka na gruncie literatury polskojęzycznej. Nieco więcej światła rzuca zdanie poprzedzające zdefiniowanie głównego celu pracy: „Pryncypialną przyczyną podjęcia tematu włoskich regionalizmów

skupionych w trzech wybranych regionach była potrzeba systematyzacji wiedzy o funkcjonowaniu wybranych włoskich regionów specjalnych oraz określenie ich roli w systemie terytorialnym Republiki Włoskiej, który charakteryzuje się wysokim stopniem decentralizacji, przy oficjalnym utrzymywaniu i podkreślaniu zasady jednolitego państwa unitarnego.”. Sugeruje ono rozważania nad aktualnym stanem organizacji terytorialnej państwa włoskiego z perspektywy przyjętych regulacji prawnych oraz politycznych konsekwencji ich implementacji. W takim przekonaniu utwierdza czytelnika również kolejne zdanie: „Pozwoliło to na przeanalizowanie faktycznych granic regionalizmów, przy jednoczesnym przeanalizowaniu limitów manewrów federalistycznych.” Problem włoskiego federalizmu to jeden z najbardziej aktualnych i ciekawych wyzwań badawczych, którym zajmują się liczni uczelni, także pracujący na co dzień na polskich uczelniach. W tak nakreślony pomysł badawczy wkłada się jednak postulat przebadania następujących aspektów: 1) kluczowych instytucji wewnętrznych; 2) funkcjonowania partii i ugrupowań politycznych; 3) procesów społeczno-kulturowych oraz 4) możliwości działań dyplomatycznych czy paradyplomatycznych. Patrząc na taki wachlarz problemów można założyć, że każdy z nich z osobna mógłby śmiało stać się podstawą do stworzenia ciekawego i znacząco rozwijającego stan wiedzy opracowania monograficznego. Dobrze przygotowanie do samodzielnej pracy badawczej to posiadanie umiejętności precyzyjnego definiowania problemów badawczych. Ten element zapewne wymagałby pewnego dopracowania. Ostatecznie jednak Doktorant wskazał pewną lukę badawczą zaznaczając w zakończeniu, że „motywacją do podjęcia badań nad włoską problematyką regionalną było zauważenie znaczącej luki badawczej w porównawczych badaniach nad włoskimi regionalizmami.”

Prowadzenie dalszego procesu badawczego - po wskazaniu luki badawczej i zdefiniowaniu problemu badawczego - znacznie ułatwia postawienie głównego pytania badawczego. Jest ono pewnego rodzaju fundamentem określającym, czego chcemy się dowiedzieć i definiuje ogólny cel badania. Hipoteza jest natomiast spodziewaną i weryfikowalną odpowiedzią na postawione wcześniej pytanie, po przyjęciu której prowadzi się proces jej sprawdzenia. Zamiast głównego pytania badawczego Doktorant zdecydował się natomiast na postawienie czterech hipotez badawczych. Miał prawo do wykonania takiego kroku, po zdefiniowaniu problemu badawczego. Są one jednak niezwykle rozbudowane, co stanowi metodologiczny

problem. Zawarcie więcej niż jednego problemu (lub relacji między zmiennymi) w jednej hipotezie badawczej sprawia, że przestaje ona być precyzyjna, jednoznaczna i weryfikowalna. "Hipotezy złożone" znacząco utrudniają lub wręcz uniemożliwiają ich rzetelną weryfikację. Przykładowo hipoteza pierwsza H1 („Implementacja specjalnej autonomii w wyszczególnionych w pracy regionach specjalnych, przyczyniła się nie tylko do skuteczniejszej ochrony lokalnych specyficznych tożsamości, ale również stała się archetypem dla regionów zwykłych, w dążeniu niektórych z nich do autonomii zróżnicowanej.) jest bardzo trudna do weryfikacji. W pierwszej kolejności można zadać pytanie o skuteczność ochrony „lokalnych specyficznych tożsamości” w badanych regionach, spowodowaną wprowadzeniem rozwiązań autonomicznych. Pojęcie „skuteczności” powinno w takim wypadku zostać szczegółowo opisane, a także opisany powinien zostać sposób weryfikacji tak przyjętego założenia. Warto także podkreślić, że w ten sposób zdefiniowany problem badawczy mógłby stanowić dobrą podstawę do przygotowania osobnego, interesującego i nowatorskiego opracowania monograficznego. Hipoteza jednak na tym się nie kończy. Autor zawarł w niej także drugie przypuszczenie zakładające, że implementacja specjalnej autonomii w wybranych do badań regionach specjalnych stała się archetypem dla regionów zwykłych, w dążeniu niektórych z nich do autonomii zróżnicowanej. Bez wątpienia jest to kolejny, znakomity temat badawczy, który mógłby doczekać się odrębnego opracowania monograficznego. Pozostałe trzy hipotezy są nie mniej złożone.

Zaskakującą praktyką wydaje się być sformułowanie „pytań cząstkowych” do przyjętych uprzednio hipotez (s. 9-11). Jak zaznaczono powyżej: hipotezy są przyjętymi przez badacza, przypuszczalnymi odpowiedziami na zadane wcześniej pytania badawcze. Zwykle po ich przyjęciu badacz skupia się na doborze materiału źródłowego, wyborze metod jego zbadania oraz weryfikacji przyjętej hipotezy. Tymczasem Doktorant zaproponował dodatkowe pytania do hipotez. W niektórych przypadkach trudno nawet zrozumieć związek tych pytań z hipotezą. Na przykład w przypadku hipotezy pierwszej (H1: „Implementacja specjalnej autonomii w wyszczególnionych w pracy regionach specjalnych, przyczyniła się nie tylko do skuteczniejszej ochrony lokalnych specyficznych tożsamości, ale również stała się archetypem dla regionów zwykłych, w dążeniu niektórych z nich do autonomii zróżnicowanej.”) zadano następujące trzy pytania:

- „Jak kształtowała się budowa państwa włoskiego w ramach procesu risorgimenta (zjednoczenia kraju) i jakie były główne koncepcje osiągnięcia ładu terytorialnego?
- Czym cechowała się budowa Republiki Włoskiej jako państwa zregionalizowanego, jak wyglądała implementacja tych założeń w II połowie XX wieku?
- Jak konstytucyjna reforma kompetencyjna z 2001 roku wpłynęła na współczesny kształt włoskich regionów i czym jest doktryna tak zwanego „różnicowanego regionalizmu“?”

Trudno tu znaleźć związek potencjalnych odpowiedzi na tak postawione pytania z możliwością zweryfikowania hipotezy zakładającej wpływ implementacji rozwiązań autonomii specjalnej w badanych regionach na skuteczniejszą ochronę lokalnych tożsamości, czy też stanie się archetypem dla regionów zwykłych, w dążeniu niektórych z nich do autonomii zróżnicowanej.

Po określeniu problemu badawczego i przyjęciu hipotez badawczych powinien nastąpić etap doboru adekwatnego materiału źródłowego. Badacz powinien ocenić co ów materiał będzie stanowiło. W sytuacji badania działania systemu politycznego najczęściej gromadzonym i badanym materiałem są akty prawne, dokumenty urzędowe, a także dokumenty tworzone i publikowane przez organy lub inne podmioty, których działanie ma być przedmiotem badania. Tymczasem w dysertacji z zaskoczeniem można przeczytać (na s. 12), że Doktorant – wskazując na „niedobór źródeł polskojęzycznych” – w pierwszej kolejności za źródła uznaje monografie i artykuły naukowe. Jeśli tylko praca naukowa nie mieści się z dyscyplinie literaturoznawstwo, trudno uznać tego rodzaju publikacje za źródła. Na gruncie nauk o polityce i administracji wyjątkiem od takiej reguły mogą być prace z zakresu myśli politycznej. Wówczas opublikowana przez kogoś praca może stać się przedmiotem naukowej analizy. Lecz w większości innych przypadków lektura monografii i artykułów naukowych jest czynnością obowiązkową w pierwszym etapie, związanym z charakteryzowaniem pola badawczego i poszukiwaniem luki badawczej. Badaczowi wolno odwoływać się do poglądów i ustaleń innych naukowców, a wręcz powinien to robić. Powinien wchodzić z nimi w dyskusję lub na podstawie ogłoszonych do tej pory wyników badań powinien stwierdzać, że jakiś interesujący temat nie został jeszcze przez nikogo podjęty. Poza opisanymi powyżej przypadkami monografii i artykułów naukowych nie zalicza się jednak do źródeł.

Co do innych źródeł to trochę szkoda, że Doktorant nie pokusił się o szczegółowe opisanie (np. w odrębnym rozdziale metodologicznym) jaki materiał źródłowy przeanalizował na potrzeby weryfikacji poszczególnych hipotez. Tym bardziej, że każda z nich dotyczy zupełnie innego zakresu tematycznego, a wręcz wiąże się z odrębnymi subdyscyplinami nauk o polityce i administracji. A to niewątpliwie powinno skłonić do refleksji nad doбором zupełnie innych źródeł. Jedyna informacja na temat materiału źródłowego jest podana zbiorczo na s. 12, wskazując, że tworzą go „(...) opracowania internetowe, roczniki statystyczne, bazy wyborcze, artykuły prasowe oraz akty prawne”. Z tak ogólnego opisu trudno wnioskować jakie materiały dokładnie zostały wykorzystane, bez zaglądania w spis bibliograficzny. W tym miejscu również zdziwienie budzi fakt, że w przypadku pracy dotyczącej ustroju państwa włoskiego nie rozpoczyna się on od spisu źródeł, a od wykazu prac zwartych i artykułów naukowych. Akty prawne umieszczono dopiero na trzecim miejscu. To materiał bogaty i dobrze dobrany, lecz zaprezentowany alfabetycznie, a nie zgodnie z hierarchią aktów prawnych i datą publikacji. Bezpośrednio po wykazie aktów prawnych powinien zostać umieszczony wykaz innych źródeł, w tym także internetowych.

Należy jednak zauważyć, że pomimo niedociągnięć warsztatowych, które na tak wczesnym etapie kariery naukowej mogą się jeszcze zdarzać, Doktorant wykonał ogromną pracę, analizując bogaty materiał źródłowy. Na pochwałę zasługuje także prawidłowy zapis bibliograficzny (szczególnie w przypadku opisu aktów prawnych), ułatwiający pracę kolejnym badaczom, którzy będą podejmowali tematykę włoskiego systemu politycznego.

O dobrym przygotowaniu do prowadzenia samodzielnej pracy badawczej Doktoranta świadczy jego wielojęzyczność. Przygotowanie dysertacji po przeanalizowaniu stanu literatury, która powstała w trzech językach: włoskim, polskim i angielskim, doskonale świadczy o dużych umiejętnościach i potencjale do kontynuowania kariery naukowej. We współczesnym świecie wielojęzyczność jest warunkiem *sine qua non* w prowadzeniu badań naukowych.

Brak precyzji w sformułowaniu głównego pytania badawczego miał niewątpliwie wpływ na nie do końca zrozumiałe cezury czasowe pracy. Na s. 6 Autor uzasadnił wskazanie cezury początkowej w następujący sposób: „Data początkowa dysertacji została ustalona na 1972 rok. Wynikała ona z wydarzeń przyjęcia Statutu specjalnego w Trydencie-Górnej Adydze, regionie określanym jako archetyp sprawnej międzyetnicznej kooperacji w skali kraju jak i kontynentu.” Można zatem przyjąć, że uzasadnieniem dla takiego wyboru jest kryterium prawne, związane z przyjęciem regulacji będącą podstawą działania jednego z wybranych do badań regionów. Jeśli praca miała jednak spełniać wymagania stawiane opracowaniom monograficznym, w wyczerpujący sposób rozwiązując problem dotyczący podstaw prawnych funkcjonowania regionu i ich politycznych konsekwencji, to pominięcie statutów uchwalonych wcześniej uważam za poważny błąd. Jeśli nawet zdaniem Autora statut Trydentu-Górnej Adygi, przyjęty w 1972 roku wyróżniają szczególne cechy, to należało je odnieść do wcześniejszych dokumentów tego typu uchwalonych w Republice Włoskiej. W moim przekonaniu pominięcie specjalnych statutów autonomii Sycylii z 1946 roku, Sardynii, Trydentu-Górnej Adygi oraz Doliny Aosty z 1948 roku oraz Friuli-Wenecji Julijskiej z 1963 roku powoduje, że temat pracy nie może być do końca wyczerpany. Paradoksem jest fakt, że Autor przedstawił wątki dotyczące źródeł poszczególnych rozwiązań autonomicznych. Tym bardziej zastanawia, dlaczego nie ujął tego w rzeczywistym opisie cezury.

Wątpliwości budzi także uzasadnienie cezury końcowej. Na s. 6 Autor zaznaczył, że „Za punkt końcowy przyjęty został 2023 rok, co wynikało z analizy regionalnych procesów wyborczych.” Oznacza to przyjęcie dwóch różnych kryteriów przy wyznaczeniu cezur czasowych, bez uzasadnienia w jaki sposób wiążą się one ze sobą, a co za tym idzie: jakiego typu analiza będzie dla pracy najistotniejsza. Lektura fragmentu związanego ze zdefiniowaniem pola badawczego oraz spojrzenie na cezurę początkową sugeruje założenie dominacji analizy instytucjonalno-prawnej. Natomiast końcowa wskazuje raczej na analizę systemową, związaną z funkcjonowaniem systemów partyjnych i wyborczych. Niestety na s. 11-12 próżno szukać opisów tych metod. W szerszym fragmencie poświęconym metodologii możemy się dowiedzieć, że Autor zdecydował się na zastosowanie metody dogmatyczno-prawnej uzasadniając, że „Dobór tej metody był podyktowany faktem skupienia się na aspekcie analizy prawnej dokumentów. W wyniku tego uznano, że stanowić ona będzie

bardziej nowoczesne i metodologicznie adekwatne podejście, aniżeli czyniłaby to metoda instytucjonalno-prawna. Zastosowanie metody prawno-dogmatycznej odnosiło się do zadania określenia ram polityki regionalnej w oparciu o zastosowane akty prawne: krajowe i regionalne. Samo zróżnicowanie wewnętrzne wybranych regionów, z których każdy posiada inny i wyjątkowy dla siebie system sprawowania władzy i jej demokratycznego wyłaniania, wytworzył potrzebę odrębnego przyjrzenia się każdemu przypadkowi oraz analizy w sferze aktów normatywnych.” Należy jednak zauważyć, że metoda dogmatyczno-prawna to fundamentalne podejście badawcze w prawoznawstwie, a nie na gruncie nauk o polityce i administracji. Polega ono na analizie, interpretacji (wykładni) i systematyzacji obowiązujących przepisów prawnych. Koncentruje się na tekście prawnym jako spójnym systemie, dążąc do ustalenia znaczenia norm, ich wzajemnych relacji oraz praktycznego zastosowania, jednak bez uwzględniania kontekstów pozaprawnych. Tymczasem lektura tekstu raczej wskazuje na wykonanie przez Autora analizy instytucjonalno-prawnej, czyli implementacji klasycznego podejścia badawczego, stosowanego w naukach o polityce i administracji. Metoda ta koncentrująca się bowiem na formalnych strukturach państwa oraz normach prawnych, które regulują ich funkcjonowanie. I o zastosowaniu takiego podejścia świadczą uzyskane wyniki badań Doktoranta.

W części metodologicznej brak także wzmianki o drugiej z *de facto* zastosowanych metod, czyli o metodzie analizy systemowej. Jest to zaskakujące o tyle, że już w spisie treści uwypuklona została analiza funkcjonowania systemów partyjnych w poszczególnych regionach. Przyjmuję zatem, że owa metoda – jedna z najbardziej charakterystycznych dla nauk o polityce i administracji – została jednak zastosowana, choć nie została przez Autora opisana.

Opis dotyczący zastosowania metody statystycznej można uznać za prawidłowy, choć trochę szkoda, że Doktorant nie opisał w tym fragmencie w sposób szczegółowy zbiorów danych, które zostały poddane analizie naukowej.

Na uznanie zasługuje natomiast zastosowanie metody porównawczej, zdecydowanie wyróżniającej procesy badawcze, prowadzone na gruncie nauk o polityce i administracji. Jak zauważa Autor na s. 11: „Jej użycie wynikało z porównania regionów jako całych podmiotów

terytorialnych państwa. Komparatystyka znalazła zastosowanie w ramach analizy porównawczej wewnętrznych organów i instytucji w badanych regionach. W wyniku tego możliwe było zauważenie i nakreślenie cech wspólnych oraz różnic w obszarach takich jak: ustrój wewnętrzny, specyfika partii i systemów wyborczych czy rozwiązań ochronnych względem mniejszości etnicznych i językowych.” Tak sformułowany opis wskazuje zdecydowanie na zastosowanie metod analizy instytucjonalno-prawnej i systemowej. Przyjmuję zatem, że i te metody zostały zastosowane w procesie badawczym, choć Doktorant do końca tego nie zwerbalizował.

Podsumowując tę część oceny stwierdzam, że Doktorant znacznie lepiej radzi sobie z implementacją metod badawczych charakterystycznych dla nauk o polityce i administracji, niż z ich opisem. Ten element wymaga jeszcze dopracowania. Niemniej jednak zastosowane metody jednoznacznie lokują ocenianą pracę na gruncie nauk o polityce i administracji.

Ocena czy rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego

Pomijając uwagi krytyczne, dotyczące spraw warsztatu naukowego, które w przypadku młodego naukowca wymagają stałego doskonalenia, należy zauważyć, że Autor dokonał bardzo dobrego wyboru pola badawczego, choć opisał je trochę mało precyzyjnie. Włoski model decentralizacji państwa to niezwykle interesujący i intensywnie zmieniający się obszar badawczy. Został wprowadzony w demokratycznym państwie europejskim, będącym jednym z państw inicjujących proces integracji na kontynencie. A jednak trwa dyskusja, czy dokonanie podziału na regiony o statusie specjalnym i statusie zwykłym jest zgodne z jedną z fundamentalnych norm prawnych i ustrojowych, czyli z zasadą równości. W państwie demokratycznym oznacza ona, że wszystkie podmioty mają prawo do równego traktowania i posiadania tych samych możliwości. W przypadku rozwiązań włoskich wprowadzono jednak uzasadnienie dla możliwości uzyskania szczególnych praw ze względu na położenie geograficzne, a także różnorodność narodową i etniczną.

Wskazując na zakres przedmiotowy pracy Autor podjął się ciekawego badawczo zadania polegającego na porównaniu trzech przypadków regionów autonomicznych o statusie

specjalnym, położonych w łuku alpejskim: Trydentu-Górnej Adygi, Friuli Wenecji Julijskiej oraz Doliny Aosty. We wstępie do dysertacji, na s. 4, można znaleźć uzasadnienie: to „terytoria różnorodne etnicznie i językowo, gdzie kultura włoska przeplata się ze wzorcami z państw ościennych”. W tej samej części pracy Autor wskazał na różnicę pomiędzy nimi, a dwoma pozostałymi regionami włoskimi, posiadającymi status specjalny (Sycylią i Sardynią), słusznie zauważając, że ich „dystynkcja budowana była na geograficznym dystansie od Półwyspu apenińskiego i braku stałego kontaktu z kontynentalną częścią kraju.” Można przyjąć zatem, że taka narracja stanowi uzasadnienie zakresu rzeczowego i terytorialnego pracy *sensu stricto*. Obszarem badawczym *sensu largo* w znaczeniu przedmiotowym i terytorialnym jest oczywiście Republika Włosa.

Przeprowadzona analiza pozwoliła z na ukazanie trzech regionów północnych Włoch w perspektywie porównawczej. Trzy z przyjętych hipotez badawczych zostały zweryfikowane pozytywnie, a jedna częściowo. Autor nakreślił również aktualny stan włoskiego państwa regionalnego, z właściwymi mu problemami, wynikającymi ze specyficznej interpretacji zasady równości. Trudno nie zgodzić się ze stwierdzeniem zawartym na s. 198 pracy, że „specjalne regiony alpejskie stanowiły punkt odniesienia dla artykułowanych w przeszłości dążeń regionów zwykłych celem uzyskania szerszej autonomii.”

Doktoranta należy także pochwalić za umiejętność wskazania w zakończeniu tematów badawczych, które są warte dalszego eksplorowania.

Wnioski

Przedłożona do oceny dysertacja wykazuje pewne mankamenty typowe dla bardzo wczesnego etapu kariery naukowej. Doktorant powinien w przyszłości przyłożyć więcej starań do dokładnego zaplanowania i przeprowadzania procesów badawczych, zgodnie z wszystkimi zasadami sztuki. Nie zmienia to jednak faktu, że przedłożona do oceny dysertacja stanowi oryginalne rozwiązanie problemu badawczego, związanego z odpowiedzią na dwa pytania badawcze:

1. Na czym polega charakterystyka ustrojowa współczesnych, włoskich regionów specjalnych, położonych na Półwyspie Apenińskim?
2. Na czy polega specyfika ustrojowa współczesnego państwa włoskiego w zakresie jego decentralizacji?

Mocną stroną pracy jest trafne zdefiniowanie luki badawczej, bogata baza źródłowa, zastosowanie metod charakterystycznych dla badań prowadzonych w dyscyplinie nauk o polityce i administracji, a także wielojęzyczność Doktoranta.

Przedstawione uwagi nie dyskwalifikują ani młodego badacza, ani jego pracy. Powinny być jednak wskazówkami jak w przyszłości realizować pracę naukową.

Stwierdzam, że przedłożona do oceny dysertacja pt. *Pomiędzy regionalizmem a federalizmem. Funkcjonowanie włoskich regionów Trydent-Górna Adyga, Friuli Wenecja Julijska i Dolina Aosty w latach 1972-2023*, przygotowana przez Pana lic. Pawła Kaszubę, pod kierunkiem Pani prof. dr hab. Agnieszki Kasińskiej-Metryki spełnia ustawowe wymagania stawiane pracom doktorskim. Wniosuję zatem o dopuszczenie Doktoranta do dalszych etapów postępowania doktorskiego.